

בארה של תורה

פניני דרוש השקפה ומוסר לפרשת השבוע

יו"ל ע"י מוסדות דרכי תורה רחובות, בתי מדרש להוראה ולרבנות וכוללי יום לאברכים מצויינים

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

מל' - 08-9744220

דוא"ל:

rg5740@gmail.com

גליון 193 כסלו ה' תשע"ז

העלון מוקדש לעילוי נשמת חברנו ר' ישראל בן חיים קעטבי ז"ל ע"י מוסדות "דרכי תורה"

פרשת ויצא

מדוע נתחייב יעקב אבינו גלות כרוצח בשגגה ?

"ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה" (כה, י)

במדרש תנחומא (א) אמרו, "ילמדנו רבינו, ההורג את הנפש בשגגה להיכן היה גולה. כך שנו רבותינו, ההורג נפש בשגגה גולה לערי מקלט, ויעקב אבינו גלה לחרן". ורמיון זה שדימה המדרש את יעקב אבינו להורג בשגגה תמוה עד מאד.

ופירש השפת אמת (ויצא תרל"ד), "ברייחת יעקב היתה בבחינת גלות להורג נפש בשוגג, כי נחשב לו לחטא מה שנדחה עשו על ידו, כי היה לו לקרב גם אותו. ואף כי לנו נאמר מדבר שקר תרחק, אבל ליעקב איש אמת היה בכחו לקרב הכל להשי"ת, אלא שהיה שפל בעיניו, ונחשב לשוגג". וביאר האמרי אמת שהרי "גדול המחטיאו יותר מן ההורג", ואם הורג גוף בשוגג חייב גלות כל שכן ההורג ומאבד נפש בשוגג שמתחייב גלות, וכיון שכלפי שמיא ידוע היה שיש ליעקב את הכח לקרב את עשו לתורה ויראת שמים למרות כל מה שהיה ביניהם לכך נחשב לו הדבר לעוון. ומכל מקום נחשב כשוגג כי שפל היה בעיניו ולא האמין שיש לו את הכוחות לשנות את עשו מרע לטוב.

ב. וכאשר שב יעקב מגלותו ביקש לתקן את חטאו, וניסה להחזיר בתשובה את עשו, וכפי שדרשו חז"ל (ב"ר וישלח עה, יא) "למה שלח יעקב אצלו שלוחים, אלא כך אמר, אשלח לו שלוחים אם יחזור בתשובה".

ואשתדק (בעלון לפר' וישלח) הבאנו לפרש בדרך זו את דברי המדרש פליאה "ויקח מן הבא בירו מנחה- נשר שלח לו", וכפי שפירש בספר יצב אברהם' להגאון רבי אברהם צבי צינגלער שיעקב ידע שגם אם יצליח לעורר בעשו הרהורי תשובה הרי שמחמת גילו המבוגר והיותו שקוע בחטא עד מאד ימאן לשוב, ולא יאמין שבכוחו להשתנות ולהטיב מעשיו. ולכן שלח לו נשר המסמל את כח ההתחדשות, וכמו שנאמר בתהלים (קג, ה) "תתחדש כנשר נעורייכי", ופירש"י "כנשר הזה שמחדש כנפיו ונוצותיו משנה לשנה. ויש מדרש אגדה על מין נשר שכשמוקין חוזר לנערותו", ובכך רמו יעקב לעשו, שחרף גילו ומצבו יכול הוא להיות כנשר הזה שמתחדש לעת זקנתו, ולהשיר את נוצות עבירותיו, ולשוב להשי"ת.

ג. מאידך גיסא, אף באותה שעה שהשתדל לכפר על חטאו ולנסות לקרב את עשו, מיאן יעקב ליתן לו את בתו דינה לאשה, ומנע בכך את האפשרות שעשו יעשה תשובה, כי כלפי שמיא היה ידוע שבכוחה של דינה להשפיע על עשו, ולכן נתבע יעקב על הנהגה זו ונענש במה שאירע עם שכם בן חמור [כמבואר ברש"י להלן לב, כג].

ד. ואם דלתי תשובה לא ננעלו בפני עשו, קל וחומר שלא ינעלו בפני אף יהודי גם אם הרבה לפשוע ולחטא. ומכך נלמד עד היכן מגעת חובתנו שלא להתיימש מאף יהודי בטענה שרחוק הוא מהתשובה, כי אולי בשמים יודעים שיש בכוחנו להשפיע עליו ורק אנו קטנים בעיני עצמנו ונדמה לנו שאין ביכולתנו לקרבו. ולכן אדרבה עלינו להתאמץ ולהשתדל לקרבו, ואם לא יועילו הדברים מיד בודאי יעשו פרי בעתיד ולא ישונו ריקם.

וכפי שפירש האדמו"ר מקוצק את הפסוק "והיו הדברים האלה על לבבכם", שלכאורה הדברים צריכים להיות בתוך הלב ולא מעליו. אלא שלעיתים מנסים אנו להשפיע על יהודי ונדמה בעינינו שהשתדלותנו היתה לשוא כי לא נכנסו הדברים ללבו. ועל כן הורה לנו הכתוב שעלינו לדבר ולנסות להשפיע עליו, וגם אם הדברים לא יכנסו עתה ללבו, הרי

שיהיו מונחים בסמוך למפתן לבו, ויום יבוא ועקב תלאות החיים יפתח בלבו חרך צר, ובאותה שעה יכנסו לתוככי לבו כל הדברים ששמע ושהצטברו אצלו במשך השנים, ובבת אחת יתעורר ושב ורפא לו.

נוסחת החיד"א למציאת הזיווג האמיתי

"ויהי בבוקר והנה הוא לאה" (כט, כה)

בחומת אנך למרן החיד"א פירש בשם רבי וידאל צרפתי שיעקב אבינו אהב את רחל יותר מלאה מפני שמספר שמו ושם רחל מורה שזיווגם ראוי ונאות, היות נחלק למספר שבע בלא שארית. כי יעקב בגימטריא 182, ורחל 238, ויחד מספרם 420 שנחלק ל-60 פעמים שבע ללא שיוור. אך לאה בגימטריא 36, ויחד עם יעקב מספרם 218, שנחלק ל-31 שביעיות, עם שארית של אחד, וזה סימן שזיווגם אינו מתאים.

ברם כתב רבינו יוסף חיים באדרת אליהו שלעתיד לבוא יקרא יעקב בכתיב מלא "יעקוב" נכי יטול את האות ו' של עשו, שיהפך ל"עש" ויתקיים בו "עש יאכלם", שהוא בגימטריא 188, ואז יתהפכו היוצרות, כי הגימטריא של יעקב עם לאה תעלה יפה ותתחלק ל-32 שביעיות ללא שארית, אך בגימטריא של יעקוב ורחל יש שארית של שש. ונמצא שלעתיד לבוא תהא לאה ראויה ליעקב יותר מרחל. וכנגד זה נאמר "ויהי בבוקר", כלומר בזמן הגאולה שנמשלה לבוקר נהיא היפך הגלות הדומה ללילה], "והנה היא לאה", שאז במקום רחל יהיה חיבורו ללאה יפה ונאות יותר.

ולאור זאת פירש את דברי לאה בלידת לוי (להלן פס' לדי) "עתה הפעם ילדה אישי אלי". כי ג' בניה הראשונים של לאה מסמלים את שלושת בתי המקדש, ראובן כנגד בית ראשון, שמעון כנגד בית שני, ולוי כנגד בית המקדש השלישי נראה שם שהאריך לבאר את הקשר שבין כל שבת למקדש שכנגדו]. וכיון שלעתיד לבוא כשיבנה המקדש השלישי תהא לאה ראויה ליעקב יותר מרחל, לכך אמרה בלידת לוי "הפעם", כלומר בבית שלישי שכנגד לוי, "ילדה אישי אלי", כי אהיה ראויה לו אז יותר מאחותי.

מהי המידה שהחזון איש הצביע עליה כחסרון

הגדול ביותר בשידוכים ?

"נפתולי אלהים נפתלתי עם אחותי גם יכולתי" (ל, ח)

רש"י פירש שהוא מלשון "עיקש ופתלתול (דברים לב, ה), שנתעקשתי והפצרתי פצירות ונפתולים הרבה למקום להיות שווה לאחותי".

והנה מידת העקשנות גרועה ביותר, ולא לחינם אמר החזון איש (הובא בתשובות ונהגות ח"ג סי' שצ') שמידה זו היא החסרון הכי גדול בשידוכים, ויש לברר עליה ביותר, והיא מהמידות היותר הרסניות ומזיקות לשלום הבית.

וחרף חסרונה הרב נוצרה מידה זו כדי שישתמש בה האדם לעקשנות דקדושה, וכדברי רבינו נחמן מברסלב (משיבת נפש אות סג) "צריך האדם להיות עקשן גדול בעבודת ה', וזה הענין של העקשנות הוא התחזקות נפלאה לבלי ליפול בשום אופן בעולם, וקיום כל התורה תלוי בו".

דוד בן רצון וסעידה בתו ז"ל
ראובן בן חיה לאה פנדר ז"ל
שלוח בת משה שאער ע"ה

דוד בן כמזנה גיילי ז"ל
גאולה בת זהרה צוברי ע"ה
מרים בת חוה ע"ה ע"ה גפן

לעי"נ ר' בנימין בן סלחה ז"ל ♦ סרה בת רחמה ע"ה
ר' שלמה בן שאוס ז"ל ♦ נאזיה בת תאגיה ע"ה
אהרן בן יהיא ז"ל ♦ רחל בת סאלחה ע"ה
צביה בת סרה ע"ה

ולכן אם נוכח האדם לראות עקשנים שהתעקשותם נראית לו כלא הגיונית ובלתי מובנת, יקיש וילמד מכך שזו טיבה ומהותה של מידה זו שהעניק ה' לאדם כדי שיתעקש בעבודתו ית' גם כשהדבר נראה נגד השכל, ושכאילו אין תועלת לעבודתו ואין תוחלת לתקותו, וכח העיקשות יסייע בעדו שלא לוותר ולא להתייאש אלא לעשות הכל כדי להצליח.

ואדרבה, אם לא היה הקב"ה בורא את העקשנות, היה האדם מתייאש מיד כשנתקל במחסום כל שהוא, ועם אופיו אף לא היה מתקדם בחיים וליצור דברים ולהשיג השגות ברוחניות וגם בגשמיות. ולכן אף אמנם שהעקשנות היא החסרון הגדול ביותר, אך עקשנות דקדושה אין למעלה ממנה כדי לכבוש יעדים רוחניים ולזכות להצלחות טמירות בעבודת ה'.

ב. ומספרים שבאחת המלחמות בדורות שעברו, הגיע מידע אל שר גדול במדינה שהאויבים הרסו את המבצר האחרון והם קרובים לכבוש את המדינה, ומיד נפלה עליו עצבות ונתקף ביאוש נורא. באותו רגע נכנס אליו אחד ממשרתיו ושאל אותו מדוע פניו נפולות, וענהו השר שקיבל כעת מידע מדאיג מחזית המלחמה. אמר לו המשרת "אני ברגע זה קיבלתי מידע גרוע יותר". השר שאלו "מה שמעת?", והמשרת השיב, "שהשר הגדול איבד את מצב רוחו וגבורת לבו ונכנס למצב של מרירות ויאוש, שזה אסון חמור וקשה הרבה יותר..."

והרב שמשון פינקוס זצ"ל שהביא מעשה זה בתפארת שמשון (בפרשתנו) ביאר שלכן מצינו שנמשלו ישראל לתולעת, כמו שנאמר (ישעיה מא, יא) "אל תיראי תולעת יעקב", ופירשו חז"ל (ילקוט ישעיה רמז תנ) "מה תולעת כוחה בפיה כך ישראל כוחם בפיהם בתפילה לפני הקב"ה". כי תולעת היא סמל העקשנות, משום שאינה מתייאשת לעולם, וכשהיא מתקדמת בדרכה ומגיעה לקיר סתום עושה סיבוב ופיתול ומגיעה מצד שני, וכך גם ישראל אינם מתייאשים לעולם ואינם מרימים ידיהם, וכשנתקלים בקירות ומחסומים ברוחניות ובגשמיות מתעקשים ומתפללים ומתחננים עוד ועוד עד שזוכים לראות נס ופלא למעלה מדרך הטבע.

הסוד הכמוס שהסתיר יעקב מלבן כל השנים

"ויגנוב יעקב את לב לבן הארמי על בלי הגיד לו כי בורח הוא" (לא, כ)

רבים מן המפרשים הקשו מהו "על בלי הגיד לו כי בורח הוא", והרי אם היה יעקב מודיע ומגיד ללבן על הליכתו לא היה נקרא הוא "בורח" אלא "הולך", וכיצד אם כן שייך שייגיד לו שהוא בורח. ואמנם **אונקלוס** תרגם "בורח- אזיל" מלשון הליכה, אך אין זה במשמעות הכתוב שנקט "בורח".

ושני נביאים נתבארו בסגנון אחד בביאור הענין, הלא הם **הגאון רבי שלמה קלוגר** בספרו **אמרי שפר**, ו**הגאון החתם סופר**, שביארו שיעקב אבינו מעולם לא סיפר ללבן שהוא ברח מפני עשו, כדי שלבן לא יחשוש שלאחר כמה שנים כשתחלוף שנות עשו ירצה יעקב לשוב לבית אביו ואז ימנע ממנו לחזור. ומכיון שלא סיפר לו על כך, וכבר נשתהה יעקב כמה שנים בחרן, סבר לבן שיעקב חפץ להשתקע שם ולא ישוב עוד להוריו, ומפני כן הסיח דעתו מהאפשרות שיעקב יברח. וזהו כונת הכתוב "ויגנוב יעקב את לב לבן הארמי על בלי הגיד לו כי בורח הוא", שגנב את דעתו של לבן בכך שלא סיפר לו במשך כל השנים שברח מפני אחיו ומחמתו הגיע לחרן.

אלא שפירוש זה אינו עולה בקנה אחד עם מה שנאמר (לעיל כט, יג) "ויספר ללבן את כל הדברים האלה" ופירש"י "שלא בא אלא מתוך אונס אחיו", וכן פירשו הרד"ק והחזקוני. ולדברי **הארמני שפר** ו**החתם סופר** יתבאר הכתוב **כאבן עזרא** שסיפר לו על הברכות שביכרו אביו, או כרשב"ם שסיפר לו שהוריו שלחוהו לאנשי משפחתו למצוא שידוך.

ב. **והחתם סופר** הוסיף והוכיח כן, מפני שאם לבן היה מודע לרצון של עשו להתנכל ליעקב ולהורגו היה לו להשיב את יעקב שלא ישוב לבית אביו, כשם שהשיב יתרו את משה שלא יחזור למצרים ויטול לשם את אשתו ובניו מפני שידע שהוא מבוקש להריגה שם. ועוד שלבסוף כשרדף לבן אחר יעקב והשיגו לא מצינו שנתרעם מדוע יעקב מכניס את בנותיו לסכנת נפשות מחמת עשו, ובהכרח שלא ידע על כך מאומה.

ואולם מצאתי ב**באלישיך** (להלן פס' כד) שאמנם אף הוא כתב שיעקב לא סיפר ללבן שברח מעשו, אך לדעתו עתה כשברח יעקב מלבן נודע ללבן שכמו שיעקב ברח ממנו כן ברח לפני שנים מאחיו, ולכן הקפיד לבן ורדף אחריו מפני שמכניס לסכנה עצומה את בנותיו ונכדיו. וזהו שאמר ליעקב, "והתגנוב את לבבי" שלא הגדת לי שברחת מעשו, "והתגנוב את בנותי כשבויות חרב" כלומר שעשו יהרוג אותך וישבה אותן. ואם תאמר שלא חששת לכך מפני שלדעתך כעס עשו אינו גדול, אם כן "למה נחבאת" בבית שם ועבר ארבע עשרה שנה "לברוח" אחר כך הרנה אם אין כעס אחיך גדול מאד.

ג. ובמנחה **בלולה** פירש, שיעקב נהג בתחבולה, שעל כל ריב ודבר קטן שהיה בינו ובין לבן היה מפחידו תמיד ואומר לו שמפני מעשה זה יברח ממנו וישוב להוריו. ולכן כבר התרגל לבן לאיומים אלו, וגם עתה כשברח יעקב באמת אמר ללבן שהוא בורח, אך לבן לא האמין לו שאכן יעשה כן. ובוהו יתבאר דברי הכתוב "ויגנוב יעקב את לב לבן הארמי", ובמה גנבו, "על בלי" כלומר על לא דבר, שעל כל סכסוך קטן "הגיד לו כי בורח הוא".

תפילה של אמא...

"וישכם לבן בבקר וינשק לבניו ולבנותיו ויברך אתם" (לב, א)

רבינו **עובדיה ספורנו** עמד בטעם הדבר שהזכיר הכתוב את ברכתיו של לבן ונתן להם בכך חשיבות, אף שלכאורה ברכתיו של רמאי ונוכל זה אינן מסוגלות ואינן מועילות כלל. ופירש, "סיפר ברכת לבן לבנותיו להורות שברכת האב אשר היא על בניו בכל נפשו בלי ספק ראוי שתחול יותר". כלומר שברכת אב, אף אם מעשיו אינם ראויים כמו לבן הארמי, מכל מקום היות ונובעת היא מלב אוהב הרוצה בכל מאדו בטובתו של המתברך, מסוגלת היא להתקיים ביותר.

ומכאן נלמד את ערכן הרב של ברכות ההורים לבניהם, שברכתם לא תסולא בפז ורצויה ומקובלת היא בשמים עד מאד. וראה בפירוש הטור על התורה (שמות כ, יב) שמשום כך כתוב "כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימיך", ולא נאמר "יאריכו", כי המכבד את הוריו, הם יתפללו עבורו ובכח תפילתן יאריכו את ימי בנם.

ובפלא **יועץ** (ערך ברכות) כתב "יש לאדם להתאמץ ולהשתדל מאד לקבל ברכת אביו ואמו, שברכתם קרובה להתקיים כי הם מברכים אותו מלב ומנפש בלב שלם. ולמצוה תחשב לו על היותו מכבד אביו ואמו ובא בשכרו. ואמרו במדרש שכל הטובה והממלכה שיש לזרע עשו היא כי החשיב ברכת אביו ויצעק צעקה גדולה ומרה באומרו ברכני גם אני אבי".

ב. ומסופר על תלמיד יתום מאב שהתקבל לשיבה, ולאחר שנה חלה במחלה ממארת. ראש הישיבה טיפל בו אישית ברופאים ותרופות, והחליט להעלים הדבר מאמו משום שבין כך לא תוכל לעזור לו. התלמיד נפטר והודיעו זאת לאם, והיא ביקשה להספידו, ואמרה "אני מאד מודה לראש הישיבה על הטיפול המסור, אולם ההחלטה לא לגלות לי, אמנם חסכה ממני צער, אבל הפסדתם לבני תפילה של אמא!".

שיחות חיזוק והשקפה מהרב **ראובן גולן בעמדות ובאתר קול הלשון**, ובטל' 03-6171001 [הקש 1-1-2-48-1-1]. השיעור המרכזי נמסר ביום ה' בשעה 16:45, ובשידור חי בקול הלשון. לקבלת העלון מדי שבוע שלח הודעה ל- rg5740@gmail.com

מוסדות דרכי תורה רחובות, בתי מדרש להוראה ולרבנות וכוללי יום לאברכים מצויינים

בחסדי ה' עומדים אנו בעיצומה של בניית בית מקדש מעט שיהיה מגדל-אור של תורה תפילה וחסד בעיר רחובות ת"ו. אשרי מי שיזכה ויתקיים בו הפסוק "ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב". באים אנו בקריאה של חיבה לאחינו בית ישראל לבוא וליטול חלק בהקמת הבית, ברכישת: אולם בית המדרש, חדר לימודים, מטר בנין, לבנה ועוד. ניתן להנציח את שם התורם על כל הבנין.

לפרטים 08-9452903, 054-2637798

לע"נ רחל בת רוזה אגם ע"ה ♦ אליהו נעים בן פרחא ז"ל ע"י קוש לילי ♦ יעקב בן יוסף גהלי ז"ל ♦ מוול בת חכם אברהם הכהן ע"ה

אליהו בן יצחק סויסה ז"ל
חיה אסתר מלכה בת משה שלמה וינבך ע"ה
ויקטוריה בת טובה בן זקן ע"ה

לוי בן סאלם רוזן ז"ל
רחל בת אסתר אוהנונה ע"ה
יעקב בן אסתר כהן ז"ל

יוסף בן יחיא גזאל ז"ל
אסתר בת הנינה ע"ה וזאנה
נתן בן ניסים כוכבי ז"ל